

Heike B. Görtemaker
—
Eva Braun
Leven met Hitler

Vertaling Olaf Brenninkmeijer

Cossee
Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Eva Braun. Leben mit Hitler*

© 2010 Heike B. Görtemaker

Nederlandse vertaling © 2011 Olaf Brenninkmeijer
en Uitgeverij Cossee BV, Amsterdam

Omslagillustratie © DPA Picture-Alliance GmbH

Boekomslag Marry van Baar

Alle andere foto's in deze uitgaven © Verlag C.H. Beck oHG, München

Foto auteur privébezit

Typografie binnenwerk Aard Bakker, Amsterdam

Druk HooibergHaasbeek, Meppel

ISBN 978 90 5936 313 7 | NUR 320

Inhoud

	Inleiding	9
	ONTMOETING	
1	De fotostudio van Heinrich Hoffmann	15
	Huisfotograaf van de NSDAP	15
	'Herr Wolf'	19
	De persoonlijke vertrouwensman	25
2	München na de Eerste Wereldoorlog	32
	Stad tussen extremen	32
	Dagelijks leven en politieke milieus	35
	De nationaalsocialistische beweging	37
3	De familie Braun	41
	Een normaal burgerleven	42
	De vaste metgezellin: Margarete Braun	45
	Zus op afstand: Ilse Braun	47
4	Aan Hitlers zijde naar de macht	53
	Geliefde van de Führer op afstand	53
	Opoffering of berekening?	61
	Eenzaamheid in het voorportaal van de macht	65
	TEGENGESTELDE WERELDEN	
1	Vrouwen in het nationaalsocialisme	75
	Ideologie en werkelijkheid	76
	Magda Goebbels – first lady van het Derde Rijk	81

	Emmy Göring en Ilse Hess	89
	De rol van Eva Braun	95
	Het dagboek	104
2	Führermythe of 'Herr Hitler' privé	117
	Op de partijdag in Neurenberg van 1935	117
	De onzichtbare rijzende ster	120
	Een verloren leven?	122
	Hitler en de familie Braun	123
3	De maîtresse en de kring van vertrouwelingen	132
	Albert en Margarete Speer	132
	Karl en Anni Brandt	138
	Martin Bormann	145
4	Het leven op de Obersalzberg	151
	Toevluchtsoord en machtscentrum	151
	De hofhouding	163
	Politieke en persoonlijke zaken	174
	Dokter Morell	183
	Hermann Esser	189
	Vrouw des huizes op de Berghof, 1936-1939	197
	Reizen	215
	ONDERGANG	
1	Isolement in de oorlog	231
	De oorlog breekt uit	233
	Führerhoofdkwartier de Berghof	241
	De neergang begint	252
2	De aanslag van 20 juli 1944 en de gevolgen	263
	Reactie in de kring van vertrouwelingen	264
	Trofee voor Eva Braun	268
	Het testament	270

3	Beslissing voor Berlijn	274
	Slotoffensief	275
	Leven onder de grond	281
	Huwelijk en zelfmoord in de Führerbunker	289
4	Na de dood van Hitler en Eva Braun	294
	Slotopmerking	299
	Noten	305
	Bronnen	398
	Bibliografie	403
	Personenregister	409
	Fotoverantwoording	416

Inleiding

Toen Eva Braun zich op 7 maart 1945 door een koerier van München naar Berlijn liet rijden, stond ze op het punt het verhaal van haar leven af te sluiten.¹ Dat verhaal was in 1929 begonnen in de zaak van de Münchense fotograaf Heinrich Hoffmann, waar ze Adolf Hitler had leren kennen, de voorzitter van de rechtsextremistische Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij, die op dat moment in Duitsland nog weinig succesvol was. Nu reisde ze tegen zijn wil naar de hoofdstad om daar samen met hem te sterven.

Hitler had haar bevolen op de Obersalzberg bij Berchtesgaden te blijven, waar hij een buitenverblijf bezat – zijn ‘bergvesting’. Want grote delen van Berlijn waren, zeker na de geallieerde luchtaanval- len van 3 februari, totaal verwoest; meerdere malen per dag klonk het luchtalarm. Het Russische Rode Leger had al in januari de Oder bereikt. Vanuit het westen naderden de Amerikanen en de Britten, geholpen door veel bondgenoten. Op de Rijkskanselarij rekende dan ook niemand op de komst van Eva Braun. Met haar verschijning, zo schreef Albert Speer later in zijn *Erinnerungen*, ‘kwam letterlijk en figuurlijk een voorbode van de dood de bunker binnen.’² In feite trad ze daarmee uit de schaduw van haar jarenlange maîtressebestaan. Haar naam is sindsdien onlosmakelijk verbonden met die van Hitler. Door hun gezamenlijke einde werd zijzelf een legende. Was dat wat ze wilde?

Volgens de Britse historicus Ian Kershaw heeft niemand zo sterk zijn stempel gedrukt op de twintigste eeuw als Adolf Hitler. Onbetwistbaar dreunt ook nu nog de schokkende ervaring na dat zelfs een ‘moderne, vooruitstrevende en gecultiveerde maatschappij’ onvoorstelbaar snel ‘tot barbarij’ kon vervallen.³ De naam Hitler groeide daarmee uit tot een symbool. Wereldwijd verbindt men zijn naam met geweld, onmenselijkheid, racisme, geperverteerd nati-

onalisme, volkerenmoord en oorlog. Sinds Hitler op 30 januari 1933 door de Duitse president Paul von Hindenburg tot rijkskanselier was benoemd, waarmee de NSDAP op legale wijze aan de macht kwam, zijn talloze pogingen gedaan niet alleen de structuur van de nationaalsocialistische dictatuur bloot te leggen, maar vooral ook het ‘fenomeen’ Hitler te duiden.⁴ Dit discours duurt ook nu nog voort.

Hierbij vergeleken lijkt de historische betekenis van Eva Braun, de jarenlange minnares en latere echtgenote van het ‘vleesgeworden kwaad’, maar gering, ‘een wel erg bleke schaduw van de *Führer*’,⁵ ja zelfs een ‘teleurstelling voor historici’, zoals Hugh Trevor-Roper schreef. Reden hiervoor was de opvatting dat Eva Braun ‘geen rol [zou hebben] gespeeld in de beslissingen die tot de grootste misdaden van de eeuw zouden leiden,’ maar slechts onderdeel was van een schijnidylle in Hitlers privéleven die hem misschien zelfs in staat heeft gesteld ‘zijn gruweldaden des te consequenter’ voort te zetten.⁶ Hierdoor blijft Eva Braun in de biografieën over Hitler een randfiguur. In de weinige werken waarin haar levensverhaal wordt verteld, wordt steevast de nadruk gelegd op haar vermeend tragische ‘noodlot als vrouw’ en wordt – voorzover de biografieën zich überhaupt van ideologische vooroordelen kunnen loszingen – geen enkele poging gedaan de vriendin van Hitler een plaats te geven in haar sociale, culturele en politieke context.⁷

De veronachtzaming van Eva Braun als historische figuur is niet in de laatste plaats te verklaren uit het beeld van Hitler zoals dat in het overgrote deel van de literatuur naar voren komt. Want het is ook nu nog omstreden Hitler voor te stellen als mens. Sommige biografen beweren zelfs dat hij een ‘onpersoon’ zou zijn geweest. Zo dichte Joachim Fest hem aan het begin van de jaren zeventig weliswaar een schijnbaar verpletterende aura van macht en een ‘eigenzinnige grandeur’ toe, maar hij bekritiseerde tegelijkertijd zijn bleke persoonlijkheid, het standbeeldachtige, theatrale van zijn verschijning, en wees op zijn ‘ongeschiktheid voor het dagelijks leven’.⁸ Decennia later vond ook Ian Kershaw dat Hitlers gehele wezen in zijn *Führer*rol was opgegaan, terwijl het hem aan een

persoonlijk, ja zelfs dieper bestaan had ontbroken; het privéleven van deze dictator, die charismatische macht en een uitzonderlijk karakter bezat, zou zelfs louter uit een opeenvolging van lege rituelen hebben bestaan.⁹ Zelfs met de afstand van zestig jaar en de overtuiging dat de geschiedwetenschap de afgrond van de nationaalsocialistische staat intussen zorgvuldig heeft opgemeten, kijken historici nog altijd in de muil van het monster.¹⁰

Maar schuilt in deze interpretatie niet uiteindelijk het gevaar dat we ten prooi vallen aan het beeld dat Hitler van zichzelf creëerde, door zijn persoon van ondergeschikt belang te verklaren en hem op die manier te ontmenselijken? Dat we hem buiten ons zelfkritisch referentiekader plaatsen? Zijn minister van Volksvoorlichting en Propaganda, Joseph Goebbels, was immers blijven beweren dat de Führer zijn privéleven en zijn privégeluk opofferde voor het Duitse Rijk. Hij stond 'boven alle zorgen en tekortkomingen van het dagelijks leven als een rots in de branding'.¹¹ Zijn we nu niet bezig achteraf een kunstmatig personage te creëren, wat het voor de komende generaties moeilijker zal maken hun standpunt ten aanzien van de geschiedenis te bepalen en het wezen van de nationaalsocialistische dictatuur te begrijpen?

Het is niet mijn bedoeling hier een te grote nadruk op het individu in de geschiedschrijving te rechtvaardigen. Het is me er ook niet om te doen 'begrip' te tonen voor de privékant van een dictator die als vleesgeworden Lucifer tot dubieus object van fascinatie is geworden. Veeleer biedt een serieuze, kritische studie van Eva Braun, waar zich tot nu toe nog geen enkele auteur aan gewaagd heeft, de mogelijkheid van een ander perspectief op Hitler, wat ook zou kunnen bijdragen aan diens ont demonisering.

Hiermee rijst de vraag wie deze vrouw nu eigenlijk was en welk zicht ze ons kan bieden op de 'misdadiger van de eeuw'. In elk geval hadden Eva Braun en Adolf Hitler een relatie die veertien jaar duurde en pas met hun gezamenlijke zelfgekozen dood eindigde. Bovendien was de relatie met Eva Braun voor Hitler, hoe verborgen voor de Duitse openbaarheid ook, een van de weinige intieme persoonlijke relaties die hij überhaupt met een vrouw had. Qua uiterlijke verschij-

ning – jong, blond, sportief, aantrekkelijk, levenslustig – paste Eva totaal niet bij de Hitler met zijn ‘psychopatengezicht’ (Joachim Fest), die op privéfoto’s altijd ouwelijk en stijf oogde. Van Eva Braun wordt beweerd dat ze van mode, films en jazz hield, werken las van de sinds 1933 in Duitsland verboden schrijver Oscar Wilde, graag op reis ging en extreem veel aan sport deed.¹² Haar leven strookte totaal niet met het kleinburgerlijke, door de nationaalsocialistische ideologie gepropageerde ideaal van de Duitse vrouw, die vooral moeder moest zijn en braaf op het huis van haar man moest passen. Dus wat verbond Eva Braun met Hitler? Wat was haar relatie met de mannen die tot de kleine kring rond de nazileider behoorden, met Göring, Speer en Bormann? Welk licht werpt dat op Hitler? Leefde hij met zijn geliefde in een persoonlijke schaduwwereld die fundamenteel verschilde van het officieel geschilderde ‘portret van de Führer’? Of valt een dergelijk onderscheid niet te maken? Hoorden zowel voor Eva Braun als voor Hitler beide werelden onlosmakelijk bij elkaar?

Eva Braun lijkt een gemiddeld begaafde jonge vrouw uit een conventioneel kleinburgerlijk milieu te zijn geweest, die zich niet door haar afkomst, noch door haar interesses bijzonder onderscheidde. Het is wel opvallend dat ze totaal niet betrokken lijkt te zijn geweest bij het actuele politieke gebeuren. Eva Braun was dus niet mondain en kleurrijk zoals Magda Goebbels, of op politiek gebied invloedrijk zoals Annelies von Ribbentrop – de dochter van de sekt-fabrikant Otto Henkell – en ze bezat ook niet het fanatisme van Gerda Bormann. Juist dat op het eerste gezicht zo alledaagse, gewone van haar bestaan maakt een reconstructie van haar geschiedenis interessant, aangezien haar ‘normaliteit’ te midden van het ‘kwaad’ dat haar omringde voelt als een anachronisme, waardoor ook dat ‘kwaad’ in een ander licht komt te staan.